

حاشیه ای بر وصیت سیاسی شاهنشاه

امیر فیض - حقوقدان

درسنگر مورخ اول آبان سال ۱۳۸۳ در مقاله تجزیه و تحلیل وصیت سیاسی شاهنشاه ایران از وصیت سیاسی شاهنشاه بعنوان «هفت فرمان» یاد شده است، از آنجا که در آن سنگر علت تعلق این عنوان به وصیت سیاسی شاهنشاه ایران ذکر نشده و حالیه که بمناسبت تر «گروگان سلطنت» اشاره و استناد به وصیت سیاسی شاهنشاه ایران ضرور گردید موقع مناسبی است که توضیح و اصلاح زیر که حق مطلب است ارائه گردد

همانطور که مستحضرید وصیت در لغت به معنای سفارش کردن و عهد بستن است و در اصطلاح حقوقی انجام اموری است که متوفی سفارش انجام آنرا کرده است. در حقوق اسلامی به اعتبار آیات قرآن، اگر عهد بستن و یا سفارش از ناحیه خدا باشد آن، فرمان و امر است و از غیر خدا همان معنای سفارش را دارد ولی در حقوق سنتی ایرانیان، امر و دستور شاه فرمان نامیده میشود و فرهنگ سیاسی ایرانیان که سلطنت راموهبت الهی میداند دستورات و سفارشهای سیاسی پادشاه را هم فرمان میداند چنانکه فردوسی گفته است «چه فرمان یزدان چه فرمان شاه» و بییهقی هم فلسفه تعلق فرمان رابه خداوند و شاه در این بیت بیان کرده است

همه حکمی به فرمان تورانند که ایزد مرترا داد فرمان

نمونه های حقوقی و تاریخی تعلق فرمان رابه دستورات و خواست های سیاسی شاه میتوان بسیار یافت از جمله فرمان مشروطیت - برکناری و یا نصب وزرا که قانون اساسی در اصل ۴۶ با عنوان فرمان یاد کرده است و یا فرمان ۹ ماده ای رضاخان بعد از کودتا که بنام اقدس شهریار احمد شاه صادر شد و یا فرمان شروع انتخابات و غیره.

شاهنشاه ایران بهنگام ادای خطابه ای که از نظر حقوقی واجد ارکان وصیت عهدی است و به آن عنوان وصیت سیاسی داده ایم هرگز از واژه وصیت و سفارش استفاده نکردند بلکه در هر جا که لازم بوده، (۷) هفت مورد، واژه فرمان را بکار برده اند که رسم و سنت سلطنت مشروطه ایران بوده است. شاهنشاه دوبار به وصیت سیاسی خودشان اشاره قاطع و صریح کرده اند که مورد اول مصاحبه بایک خبرگزاری خارجی است که فرموده اند:

«من وصیت سیاسی خودم را تنظیم کرده ام و همه فرماندهان ارتش آنرا دریافت کرده اند و میدانند که اگر هرواقعه ای روی دهد باید بکوشند تا آنچه راکه اکنون میکنیم یعنی انقلاب [سفید] را ادامه ورژیم راباقی نگهدارند» (کتاب شاهنشاه صفحه ۱۲۳)

مورد دیگر مصاحبه با سردبیر هفته نامه نیوزویک است که کیهان مورخ ۷ آبان ماه ۱۳۵۶ آنرا چاپ کرد و در آن مصاحبه میفرمایند: «اول شهبانو نیابت سلطنت را بر عهده خواهند گرفت و با کمک شورای سلطنتی به اداره امور جاری خواهند پرداخت و وصیت نامه سیاسی من نزد نخست وزیر و فرماندهان طراز اول نیروهای مسلح محفوظ است و هر کس میداند که چکار کند»

در یاداشتهای آقای علم آمده است «یک نقطه عطف یادماندنی در تاریخ ما: روزی که شاه خطابه ای ایراد کرد که دست کمی از وصیت نامه سیاسی اش نداشت»

اظهارات آقای علم موید آن است که او به ماهیت بیانات شاه توجه و تطبیق موضوع باوصییت سیاسی کرده و درست هم هست ولی از آنجا که خواست های حقوقی و سیاسی شاه در سیر مشروطیت ایران عنوان فرمان رداشته است بنابراین اطلاق فرمان به وصیت سیاسی شاهنشاه آراسته از موازین حقوقی و سنت مشروطیت است و چون فرازهای خطابه مزبور ۷ قسمت است این ارادتمند از آن بنام «هفت فرمان» یاد کرد.

ضمیمه:

سالهاست در انتظار فرصت و مناسبتی هستیم که این مختصر را تقدیم ایران یاران بنمایم

امیر فیض